

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และบ่อยครั้งที่วิธีการของเจ้าหน้าที่รัฐในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดหรือประชาชนถึงแก่ความตาย แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจเจ้าพนักงานใช้กำลังในการจับกุมผู้กระทำความผิด แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานจับตาย หรือใช้วิธีการที่รุนแรงเกินสมควรแก่เหตุ ความรุนแรงของอาชญากรรมหรือเหตุความไม่สงบที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง ไม่ว่าเจ้าหน้าที่ทหารหรือตำรวจที่รับผิดชอบย่อมหาวิธีการป้องกันและปราบปรามเพื่อระงับเหตุร้ายหรือยุติความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น การใช้เครื่องมือหรืออาวุธใด ๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อรักษาความสงบและยุติเหตุร้าย จึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละครั้ง หากมีการต่อสู้ขัดขวางหรือมีการใช้ความรุนแรงกับเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่อันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและร่างกายแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐย่อมมีสิทธิป้องกันสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนได้ตามหลักป้องกันตัวทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา อย่างไรก็ดี การวิสามัญฆาตกรรมไม่อาจกระทำได้ แม้ผู้ตายเป็นคนร้ายหรือผู้ก่อความไม่สงบ เจ้าหน้าที่รัฐก็ย่อมถูกดำเนินคดีฐานฆ่าผู้อื่น เว้นแต่จะอ้างเหตุป้องกันตัว ซึ่งต้องโดยชอบด้วยกฎหมายและพอสมควรแก่เหตุด้วย หากเป็นการกระทำโดยประมาทหรือทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่เจตนา เจ้าหน้าที่รัฐก็ต้องถูกดำเนินคดีเช่นเดียวกัน สำหรับกรณีเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนถึงแก่ความตาย เช่นกรณีสลายการชุมนุมโดยใช้วิธีการรุนแรง นอกจากเจ้าหน้าที่รัฐจะถูกดำเนินคดีฐานฆ่าผู้อื่นแล้ว ยังจะต้องถูกดำเนินคดีฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบอีกด้วย

กระบวนการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่และทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนถึงแก่ความตาย มีขั้นตอนพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจเกินขอบเขต โดยเริ่มต้นจากการชั้นสูตรพลิกศพที่ต้องมีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมกับแพทย์และพนักงานสอบสวนทำการชันสูตรพลิกศพ การทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพโดย

พนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ การไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพโดยศาลเพื่อให้ทราบถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย การทำสำนวนสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ และเมื่อทำการสอบสวนเสร็จ หากเป็นการวิสามัญฆาตกรรมก็ต้องเสนอสำนวนต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง แต่ถ้าเป็นการกระทำโดยประมาทหรือไม่เจตนา ก็ต้องเสนอสำนวนต่อพนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่มีเขตอำนาจ สำหรับกรณีปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวน แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะทำการไต่สวนแล้วส่งรายงานการไต่สวนให้อัยการสูงสุดพิจารณาดำเนินคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจ แม้กระบวนการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐจะมีขั้นตอนพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป โดยมีพนักงานอัยการ พนักงานฝ่ายปกครอง รวมทั้งศาลเข้ามาตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ากระบวนการสอบสวนดำเนินคดีเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่มีการเอื้อประโยชน์หรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่รัฐด้วยกัน อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนมิให้ถูกละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่การตั้งต้นคดีก็เริ่มต้นจากพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่รัฐด้วยกัน หากเจ้าหน้าที่รัฐไม่ยอมรับหรืออ้างว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้เป็นผู้ทำให้ตาย หรืออ้างว่าเป็นกรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดที่ทำให้ประชาชนถึงแก่ความตาย คดีดังกล่าวก็ไม่อาจเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบและดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นผู้กระทำผิดได้ อันเป็นช่องทางในการหลีกเลี่ยงเพื่อมิให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบและดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวข้างต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องศึกษาถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและกระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐผู้ทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนถึงแก่ความตาย ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาทฤษฎี แนวคิด และวิวัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจากการปฏิบัติหน้าที่

๒. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักการตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักการตามกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

๓. เพื่อศึกษาหลักการชั้นสูตรพลิกศพ การสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมและกระบวนการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

๔. เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

## ขอบเขตของการวิจัย

เน้นการศึกษาการคุ้มครองสิทธิในชีวิตของบุคคลจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ในส่วนของกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ การสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนถึงแก่ความตายในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี

## วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการ ขั้นตอน และการดำเนินการทางกฎหมาย ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์หรือคดีที่เกิดขึ้นจริง โดยวิเคราะห์จากบทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และคำพิพากษาของศาลฎีกา

## ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงระบบการชันสูตรพลิกศพและหลักการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม
๒. ทำให้ทราบถึงทฤษฎี แนวคิด และวิวัฒนาการของกฎหมายในการตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนถึงแก่ความตาย
๓. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินคดีและบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำผิดที่ทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนถึงแก่ความตาย

## คำจำกัดความ

“เจ้าหน้าที่รัฐ” หมายถึง เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งผู้ซึ่งได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานให้ปฏิบัติหน้าที่